
JELENKOR

Harcoltak és haldokoltak Indokínában. Az első vietnami háború és a csehszlovákok az idegenlégióban

A második világháborút követően a háború sújtotta Európában hatalmas káosz uralkodott. A tengerentúlon pedig a nagyhatalmak legfontosabb gyarmatai lázongtak addigi uraik ellen. Ilyen gyarmat volt Francia Indokína is. A japán fegyverletétel után Indokínát angol és kínai csapatok foglalták vissza. Az eredeti uraik, a franciák csak jó néhány hónappal a háború után térhettek vissza egyik legértékesebb birtokukra. Indokína lakossága azonban függetlenségi harcba kezdett, amely nyolc évig tartó véres gyarmati háborúvá fejlődött. A franciák mindent megtettek, hogy megtartsák területüket. A véres világháborúba befásult francia közvélemény azonban elítélte az indokínai háborút, és nem támogatta kormánya erőfeszítéseit. A francia közvélemény Európában csak piszkos háborúként emlegette az indokínai háborút, elítélve ezzel a francia katonai beavatkozást, és megbélyegezve ezáltal azokat a katonákat is, akik részt vettek a háborúban.

A nyolc évig tartó háború nagyon költséges és véres volt. A hagyományos francia gyarmati alakulatok mellett, a híres idegenlégiót is bevetették a hadszíntéren. A franciákból toborzott európai egységeket nem szívesen küldték Indokínába. A piszkos munkára ott volt a gyarmati katonaság és a külföldiekből toborzott idegenlégió.

Erről a háborúról és annak cseh és szlovák vonatkozásairól írta könyvét *Ladislav Kudrna*, cseh történész, aki már a könyv megjelenése előtt is több cseh vonatkozású publikációt jelentetett meg, főleg a második világháború kapcsán. Az író egyébként a XX. századi diktatórikus rendszereket kutató cseh intézet munkatársa.

Ladislav Kudrna ebben a könyvében a világtörténelem egyik legzavarosabb időszakának egy kis és kevésbé ismert szeletét próbálja bemutatni. Lényegében, amiről a könyvben szó van, arról még a cseh olvasóközönség sem sokat hallhatott, mivel hasonló dolgokról a rendszerváltásig nem beszéltek, és a bizonyítékok vagy a levéltárak mélyén vagy pedig a túlélők lelkében voltak elrejtve.

A második világháború után a hatalmas káoszban Európa szerte hazátlan emberek tömege kószált. Csehszlovákiát épp csak néhány hónapja szabadították fel a szövetségesek, még szó sem volt kommunista hatalomátvételtől. A frissen felszabadított országban sok fiatal munka és megélhetés nélkül sínylődött. Ladislav Kudrna a könyvben 21 ilyen akkoriban lézengő fiatal csehszlovák férfi érdekes és nem szokványos történetét mutatja be egy francia gyarmati háborún keresztül. Az író a mondanivalóját levéltári forrásokra hivatkozva közli, amelyeket az akkori csehszlovák belbiztonsági hivatal archivált anyagaiból szedte össze. A levéltári források mellett, néhány a művében szereplő résztvevővel is készített személyes interjút. A 21 ember közül csak nagyon kevesen vállalták az íróval a személyes beszélgetést. Továbbá az interjúkon és a levéltári forrásokon kívül más résztvevők írásos visszaemlékezéseit is felhasználta.

A könyv elején Ladislav Kudrna leírja, hogy a 21 fiatalember hogyan és milyen okok miatt hagyta el Csehszlovákiát a háború után. Többnyire mind nyugatra akart jutni, Amerikába, Ausztráliába. Közülük csak egy kettő akart célirányosan belépni a francia idegenlégióba. A többieket a németországi menekülttáborokban tapasztalt nyomor hajtotta kényszerből az idegenlégióba. A háború utáni Európa menekült- és hadifogolytáborait a francia idegenlégió toborzói járták, és gyűjtötték a fontos emberanyagot a véres indokínai háborúhoz. Sokan inkább az öt éves szerződést választották, mint a beláthatatlan ideig tartó nyomort ezekben a táborokban. A résztvevők ezt a nyugatra jutásuk gyorsabb módjának gondolták. Ekkoriban rengeteg német hadifoglyot és más közép-kelet európai állambeli lakót szerveztek be az idegenlégióba. A legnagyobb létszámban a németek voltak jelen, de nagyon sok cseh, szlovák és magyar is bekerült.

A könyv első fejezetei tehát a disszidálásról, az idegenlégióba való belépésről és az észak-afrikai kiképzésről szólnak. Mind a 21 emberrel külön-külön foglalkozik, mivel mindannyiuknak egyedi a története. Ezekben a fejezetekben az író kitér néhány nagyon érdekes dologra. Pl. az egyik résztvevő egy bizonyos Pavel Gubányi (Gubányi Pál)¹ a csehszlovák hadseregből dezertálva szökött ki nyugatra és így lépett be a légióba. Gubányin kívül a 21 résztvevő közül van jó néhány kiskorú, akiket a szüleik megpróbáltak a légióba való belépésük után hazajuttatni, sikertelenül.

Az afrikai kiképzés után a többségük önként választotta az indokínai szolgálatot, mert pl. sokkal magasabb fizetést kaptak, mintha Afrikában maradtak volna. A műben vizsgált személyek felvétele és kiképzése természetesen nem azonos időben történt, ezért az Indokínába való átszállításuk

1. Gubányi Pál a második világháború idején a magyar hadseregben szolgált. A háború után besorozták a csehszlovák hadseregbe, ahonnan néhány nap múlva dezertált.

is más időpontokban folytatódott. A háborúban való részvételük azonban egybeesik, mivel a kötelező két évet minden Indokínában bevetett légiósnak le kellett szolgálnia.

Az író egy rövid közbeeső fejezetben nagy vonalakban bemutatja a franciák indokínai háborúját, hogy a kevésbé szakavatott olvasó megértse a további eseményeket. Ebben a rövid fejezetben főleg a témában már megjelent szakirodalmat használja, mivel ez a történetnek csak egy magyarázó fejezete. Az ezt követő fejezet lényegében a könyvnek az egyik markánsabb részét képezi. Itt foglalkozik külön-külön a 21 ember harci bevetésével Indokínában és mindannyiuk történetét nyomon kíséri egészen a fogságba esésükig. Egy érdekesség, hogy a bemutatott személyek közül mindössze egy töltötte ki a két éves indokínai szolgálatát. Ő már a második szolgálati ciklusában került hadifogságba. A maradék 20 ember vagy az 1950 őszen induló nagy vietnami offenzíva során esett hadifogságba vagy átszökött a másik oldalra. A vietnami hadsereg ugyanis komoly propagandát folytatott a franciák ellen. Az 1950-es években az akkor már kommunista országokból származó légiósoknak biztos és büntetlen hazatérést ígértek, ha önként megadják magukat. Ezzel is gyengítendő a franciák erőfeszítéseit. A fogságba esésük után így jutott haza az a 21 csehszlovák állampolgár, akiről a könyv is szól. A fogságba esésük vagy az átállásuk után röviden foglalkozik az író a hadifogságban eltöltött hónapokkal. A nagy őszi offenzíva során sokkal több csehszlovák esett fogságba, de az ott eltöltött kemény hónapokat csak nagyon kevés ember élte túl. Többek között ez a néhány ember. Vietnamból 1952-ben tért haza az a transzport, amely a műben szereplő emberekből állt. Ennek a taglalása képezi a mű második legmarkánsabb részét. A vietnamiak büntetlenséget ígértek nekik a hazajutásuk után, ennek ellenére a hazai kormány és annak titkosszolgálatja azonnal a megérkezésük után vizsgálati fogságba helyezte a hazatérőket. A több hónapig tartó procedúra után, amely kihallgatásokból és a végén egy bírósági tárgyalásból állt, köztársasági elnöki kegyelemmel mégis szabadon engedték őket. Valamennyit börtönbüntetésre ítélték, de a vizsgálati fogság hónapjait és az elnöki kegyelmet beszámítva a tárgyalás után azonnal szabadultak. A dezertálás miatt Pavel Gubányi maradt egy kicsit tovább börtönben. A vietnamiak üdvözltek a pozitív végkifejletet, mert így a továbbiakban még jobban szétzilálhatták a francia hadsereget. Az akkoriban kiadott tudósítások szerint egyik kommunista országban sem tartották börtönben a hazatérőket, szinte egyből elengedték őket Magyarországon és még Németországban is. A németeket szinte a hazatérésük után. Az ő esetükben nehézkes is lett volna a vizsgálat, mivel több száz emberről volt szó, korábbi Wehrmacht-, esetleg

SS-veteránokról. A csehek a saját embereiket alaposan átvilágították a hazatérésük után, majd hosszas huzavona után engedték csak szabadon.

Ladislav Kudrna a könyv mondanivalójának magját pont ezekből a dokumentált kihallgatási jegyzőkönyvekből vette. Bár bizonyos szempontból hitelességüket tekintve ezek is felemásak lehetnek, mivel a kihallgatásokon az összes gyanúsított próbálta bagatellizálni a disszidálásának az okait és a vietnami háborús szerepvállalását. Ezek tehát nem mindig adnak valós képet a valódi történetekről. Jó néhány ember túlzottan is szűkszavú volt a kihallgatások során, nem voltak rákényszerítve, hogy beszéljenek, fizikailag nem bántalmazták őket. Viszonylag normálisan bántak velük a vizsgálati fogság idején. Az író által 2009-ben megkeresett idős interjúalanyok sokkal szabadabban mertek bizonyos dolgokról beszélni, mint korábban, bár az ő esetükben több mint ötven év távlatából elég sok egyéb tévedés merült fel, amit az író más forrásokból igyekezett pontosítani.

Az utólagos becslések alapján a 40-es 50-es évek fordulóján kb. 2000 csehszlovák állampolgár harcolt az idegenlégió kötelékében az indokínai háborúban, ami a XX. század folyamán, a második világháború óta a legnagyobb csehszlovák katonai szerepvállalás valamely konfliktusban. Ezek közül mindössze kb. 60 ember jutott haza Csehszlovákiába a vietnami és a csehszlovák állam közötti megegyezés alapján. Három transzportban, és a három transzport közül ez a 21 főt számláló volt a legnépesebb, amellyel a könyv is foglalkozik. Sokkal több volt a hadifogoly, de ezek többsége vagy meghalt a hadifogságban vagy a franciákon keresztül jutott ki Vietnamból, tehát nem úgy, mint csehszlovák, magyar, lengyel, esetleg német állampolgár, hanem mint francia hadifogoly. A visszaemlékezők szerint azok a csehek, akik nem vallották be nemzetiségüket, a francia állam révén sokkal hamarabb kijutottak a vietnami pokolból, mint azok, akiket a baráti szocialista országok „igyekeztek” hazajuttatni. Ennek következtében sokkal többen haltak meg.

Ladislav Kudrna a könyvében az indokínai háborún keresztül mutatja be a második világháború utáni európai fiatalság hányattatott sorsát. Eme 21 ember sorsából karképet kaphatunk, és az általuk elbeszélte történetekből megtudhatjuk, hogy milyen volt azok sorsa, akik harcoltak és haldokoltak, esetlegesen meg is haltak Indokínában.

Ladislav Kudrna: Bojovoli a umírali v Indočíne. *První vietnamská válka a Čechoslováci v cizinecké legii* (Harcoltak és haldokoltak Indokínában. *Az első vietnami háború és a csehszlovákok az idegenlégióban*). Ústav pro studium totalitních režimů a Naše vojsko, Havlíčkův Brod, 2010. 400 o.

Bognár István